

O PROPUNERE DE IDENTIFICARE A LUI REX HISTRIANORUM

Laurențiu Nistorescu

Cuvinte-cheie: *Rex Histrianorum, Filip II, Atheas, Kothelas, geți, Macedonia, sciți*

Keywords: *Rex Histrianorum, Filip II, Atheas, Kothelas, Getae, Macedonia, Scythians*

Abstract: *The problem of the identity of Rex Histrianorum has been approached in Romanian historiography several times, though a proper solution has not been found yet. Under this name, the character is mentioned only once, in "Historia" of Iustinus (Historia Philipp. IX,2,1), in relation to the events that occurred between 341 and 339 B.C., together with Alexander the Great's father and King Atheas of the Scythians. King Philip II was involved personally in the events that took place in the North of the Balkan Mountains in just two occasions: first in 341 BC, when he formed an alliance with King Kothelas of the Getae/Thracians, by marrying his daughter Meda at Odessos; secondly, in the next year, when he attacked King Atheas at the mouth of the Danube and extended his own authority over the Getae as well. In the first case, the king of the region between the Balkan Mountains and the Danube is named Kothelas, while in the second he is called Rex Histrianorum. Consequently, the right solution to adopt is to consider Kothelas and Rex Histrianorum one and the same person.*

Contemporan cu destructurarea regatului pan-tracic, survenită după moartea lui Kotys I, și în condițiile ascensiunii puterii macedoneene, izvoarele consemnează, la gurile Dunării, existența a două autorități regale, aflate în conflict structural una cu cealaltă: este vorba de regele scit Atheas, presat de sarmații sosiți în spațiul nord-pontic să migreze spre sud și, respectiv, de celebrul, în istoriografia română, *Rex Histrianorum*. După cum se relatează în "Istoria lui Filip"¹, nu cu mult înaintea asedierii Bizanțiului de către regele Macedoniei (eveniment petrecut în primăvara anului 339 î.Hr.), o ambasadă a cetății Apollonia i-ar fi transmis lui Filip al II-lea o cerere de ajutor din partea regelui scit Atheas. Aflat de mai multă vreme în război cu *Rex Histrianorum*, acesta era pe punctul de a fi înfrânt, drept pentru care i-a propus lui Filip, în schimbul sprijinul militar solicitat, să-l adopte și, astfel, să-l lase moștenitor. Regele macedonean acceptă oferta omologului său scit și chiar trimite un contingent în sprijinul acestuia - susține izvorul literar - însă Atheas, aparent surprinzător, respinge ajutorul primit, declarând soliei lui Filip că nu l-a solicitat și că nu are nici o problemă de succesiune. În opinia lui Iustinus, autorul "Istoriei lui Filip", schimbarea de atitudine s-ar datora faptului că, o dată cu decesul lui *Rex Histrianorum* (petrecut, deducem, în intervalul dintre primirea soliei Apolloniei de către Filip și sosirea corpului expediționar macedonean la Atheas), asupra basileului scit nu mai plana nici o amenințare, drept pentru care acesta s-a răzgândit - ceea ce ar fi motivat decizia suveranului macedonean de a ridica

¹ Iustinus, *Historia Philipp.* IX, 2,1 cf. Trogius Pompeius (Prolegomene, 9); Aeschines III, 128 și urm.

asediul Bizanțului și a-și îndrepta oștile asupra lui Atheas. Reținem, aici, detaliul că regele macedonean are, totuși, nevoie de un pretext pentru a-și motiva manevrele: el comunică liderului sciților că scopul incursiunii sale armate către gurile Dunării l-ar constitui dorința de a ridica acolo o statuie a zeului Hercules, divinitate considerată a fi strămoșul mitic al regilor Macedoniei. Cert este că între cele două forțe are loc o confruntare militară, care se soldează cu înfrângerea oștirii scitice și uciderea lui Atheas, trupele macedoneene capturând totodată 20.000 de prizonieri și o pradă formată exclusiv din vite. Victoria lui Filip este însă parțial compromisă de atacul pe care, pe drumul de întoarcere, îl suferă din partea triballilor, care-l rănesc grav și-i confiscă cea mai mare parte a prăzii.

Identitatea lui *Rex Histrianorum* a stârnit, în istoriografia noastră și nu numai, ample comentarii, cele mai frecvente văzând în acest personaj, într-un tot justificat, un rege al geților. Nu au lipsit nici alte interpretări, de la cea cu totul șubredă sub aspect logic, potrivit căreia *Rex Histrianorum* ar fi un basileu al cetății Histria (cetatea nu avea regim monarhic și, pe deasupra, nu era implicată direct în întâmplări, care se desfășurau mult mai la sud), la prezumția că personajul în cauză ar fi fost un rege al triballilor². Această din urmă ipoteză lua în calcul faptul că Frontinius³ și, aproape identic, Polyaeus⁴ au consemnat un conflict al sciților lui Atheas cu triballii - neobservând, însă, că acel conflict nu-l implica în nici un fel pe *Rex Histrianorum*. Este adevărat, la un anumit moment, autoritatea lui Atheas se exercitase asupra unor teritorii situate, mai degrabă, la gurile Dunării⁵; ba chiar și confruntarea finală cu armata lui Filip al Macedoniei s-a purtat, cel mai probabil tot la gurile Dunării, acolo unde Filip pretindea să ridice statuia lui Hercule⁶ - dar între aceste momente, longevivul rege scit își exercitase autoritatea în sudul Dobrogei și ceea ce s-a numit mai târziu Țara Cavarnei, pe o durată destul de îndelungată încât să-i permită controlul asupra unor orașe portuare precum Callatis (care, se pare, a bătut monedă pentru el)⁷, Dionysopolis și mai la sud, până la Apollonia (care pare a fi prestat pentru Atheas servicii diplomatice). Prezența lui Atheas în acest areal este, în plus, consemnată și de alte izvoare literare: spre exemplu, Aristocritos⁸ notează declarația de război pe care regele sciților a adresat-o cetății Byzantion, din care putem deduce că la acea dată (situată, fără îndoială, după moartea lui Kotys I), grupul condus de Atheas se pusese în mișcare spre sud. Or, din această regiune, migratorii sciți puteau intra în contact cu triballii fără a-i tulbura pe geți, urmând logica manevrelor militare pe care o adoptase, la vremea sa, regele trac Sitalkes și, mai târziu, Filip însuși, care se confruntase cu triballii în bazinul Moravei⁹, în prelungirea campaniei sale împotriva ilirilor. Altminteri, posibilitatea ca triballii și sciții să se fi învecinat fie și temporar, pe cursul Dunării, trebuie cu totul exclusă - întrucât ei erau despărțiți, pe mari distanțe, de neamul/regatul geților, atestați explicit, la doar patru ani după evenimentele care ne interesează acum, atât sub aspect militar (prin oastea de 14.000 de luptători), cât și sub aspect civil (prin cetatea slab întărită, dar dens locuită). Să mai adăugăm că, la vremea incursiunii de o zi a lui Alexandru la nordul Dunării, din anul 335 î.Hr., este menționat și numele regelui care domnea peste triballi, Syrmos, despre

² Ipoteză lansată de Vladimir Iliescu (Iliescu 1969)

³ Frontinius, *Stratagema*, II, 4,20

⁴ Frontinius, *Stratagema*, VII, 44,1

⁵ Strabon, *Geografia*, VII, 3,8

⁶ Lucian, *Macrobiei*, 10: "...Atheas, regele sciților, luptând împotriva lui Filip în zona fluviului Istru a căzut, fiind în vârstă de peste 90 de ani"

⁷ Preda 2008, p. 37 și p. 259-260. Se reține posibilitatea ca unele dintre monedele în cauză să fie falsuri moderne.

⁸ Aristocritos, Cartea I *Contra lui Heracleodor*, citat de Clemens din Alexandria, *Stromatum V*

⁹ Lewis 2000, p. 436 și urm., Ashley 2004, p. 11 și urm. Prima confruntare a lui Filip al II-lea cu triballii este datată în vara anului 351 î.Hr., iar ambuscada de după confruntarea cu sciții lui Atheas, în vara anului 339 î.Hr. (înaintea declanșării celui de-al patrulea "război sacru" dintre Macedonia și coaliția Sparta - Atena), incidentul fiind, posibil, urmat de un raid de pedeapsă al armatei macedoneene în teritoriul triball.

care nimic nu ne îndreptățește a presupune că și-ar fi dobândit recent tronul; or, între acesta și *Rex Histrianorum* nu se poate pune semnul egal, întrucât știm precis că *Rex Histrianorum* se stinsese din viață cel mai târziu în primăvara anului 339 î.Hr..

În opinia noastră, lucrurile sunt ceva mai limpezi, în sensul că putem identifica, în scrierile antice, atât identitatea etno-politică a acestui *Rex Histrianorum*, cât și o serie de alte detalii, printre care chiar numele acestuia. Știm, de la Satyrus și Athenaios¹⁰, că, cel mai probabil în anul 341 î.Hr. (în orice caz, după dezmembrarea vechiului stat traco-odrys¹¹), Filip al II-lea încheiase o alianță matrimonială cu un anumit rege Kothelas¹², cu a cărui fiică Meda s-a căsătorit¹³. În același an, în cursul unei campanii de afirmare a suveranității sale pe întreaga coastă a Pontului Stâng, Filip al II-lea își vizitase socrul la Odessos, unde acesta îl întâmpinase cu taraf și alai de preoți, ca adevărat stăpân al cetății. În mod vădit, acest rege Kothelas nu este „cetățean” al Odessos-ului; el se instalase acolo anterior vizitei lui Filip al II-lea, venind dintr-un teritoriu situat în afara Traciei odryse, pe care, după moartea lui Kotys I, și-o împărțiseră între ei Amadocus, Kersobleptes și Berisades - și pe care, treptat, se va înstăpâni Filip al Macedoniei¹⁴. Or, teritoriul în cauză, situat în spațiul tracic, în exteriorul formațiunilor statale rezultate din dezmembrarea stăpânirii lui Kotys I și, totodată, în contingență cu cetatea pontică a Odessos-ului, nu poate fi decât cel getic - motiv pentru care, de altfel, cei mai mulți comentatori români și străini (nu însă și Vasile Pârvan¹⁵), au admis că acest rege Kothelas este un rege al geților sau, nuanțând, al traco-geților. Între *Rex Histrianorum* și Kothelas se poate stabili o corespondență perfectă nu doar în ceea ce privește teritoriul de autoritate, ci și momentul intervenției în evenimente. Am văzut mai sus că vizita lui Filip al II-lea la curtea din Odessos a lui Kothelas s-a petrecut, cel mai probabil, în anul 341 î.Hr., moment în care sciții lui Atheas se aflau deja în Țara Cavarnei și, în mod logic, erau stânjeniți de prezența basileului get - care, suntem obligați să constatăm, ar fi putut controla cetatea Odessos-ului numai dacă, în prealabil, s-ar fi impus în fața lui Atheas. Or, cum acuzațiile acestuia, așa cum sunt ele consemnate de izvorul istoric, îl indică pe *Rex Histrianorum*, nu avem altă soluție logică decât să admitem identitatea acestuia cu Kothelas.

Același izvor ne oferă un argument suplimentar în favoarea acestei interpretări: precizarea privind calitatea de moștenitor pe care și-o asumă Filip al II-lea. Dacă această calitate s-a referi cu adevărat la succesiunea lui Atheas, așa cum afirmă explicit naratorul (fie urmând riguros autorul informației prime, fie ca efect al unei confuzii ulterioare de redactare),

¹⁰ Satyrus, cf. Athenaios, *Banchetul înțelepților*, XII, 557b; XIII, 556 b-d.

¹¹ Vezi și Lewis 2000, p. 471 - 475

¹² În ecoul de la Iordanes (*Getica* X, 65), Kothelas este menționat în transliterarea Gudila.

¹³ Această conexiune, practic ignorată la noi, a fost de altfel, observată de Zofia H. Archibald, care (citându-i pe P. Alexandrescu, V. Iliescu, Pippidi, Hammond și Griffith), constată: „Căsătoria lui Filip cu Meda și pătrunderea sa în teritoriul getic este de regulă tratată ca un incident separat, care ar precede confruntarea cu Atheas cu unul sau chiar doi ani. Relația cronologică dintre cele două evenimente nu poate fi precizată, dar este probabil ca ele să fie asociate” (Archibald 2006, p. 473-474). Avem de amendat doar ultima afirmație: întrucât este bine cunoscută cronologia acțiunilor politico-militare ale lui Filip al II-lea, iar acesta nu s-a implicat la nord de linia Haemus – Apollonia decât în două momente (căsătoria cu fiica lui Kothelas de la Odessos și campania împotriva lui Atheas al sciților, în toate celelalte perioade fiind implicat pe alte fronturi), nu există nici o problemă cu precizarea relației cronologice dintre cele două evenimente.

¹⁴ Procesul de încorporare la Macedonia a formațiunilor în care se divizase regatul Traciei a debutat în anul 357 î.Hr., când Filip al II-lea formează o alianță efemeră cu cei trei regi traci și se încheie în 342 î.Hr., când regele macedonean îi înfrânge pe Kersobleptes și pe Teres (fiul lui Amadocus), confiscându-le regatele - abia în acest moment devenind vecin cu regatul nord-balcanic al lui Kothelas (cf. Ashley 2004, p. 111 – 164)

¹⁵ V. Pârvan consideră chiar, în dezacord cu Mullenhoff, Tomaschek și Roesler, că „izvoarele nu ne autorizează totuși a socoti pe Kothelas drept get, fie chiar și din sudul Dunării, ci suntem mai degrabă înclinați a-l lua drept imediat vecin Macedoniei” (1982, p. 54). Cu toate acestea, asocierea lui Kothelas cu cetatea Odessos este explicit consemnată în izvoarele în discuție, iar acest aspect ne obligă să-l atribuim geților.

chiar și neluând în seamă negarea pe care o face Atheas însuși, ar fi de neînțeles de ce a mai fost nevoie ca lui Filip să-i fie atribuit un alt pretext pentru înaintarea către gurile Dunării - și nu unul oarecare, ci unul invocând limbajul diplomatic de marcarea a limitelor teritoriale ale suveranității: ridicarea la frontiera revendicată a unei statui a lui Hercules, emblema regalității traco-macedoneene. Un asemenea gest își are deplina acoperire dacă acceptăm că Filip evoca nu moștenirea lui Atheas (care nu avea calitate de stăpân legitim în regiunea în cauză, detaliu cu greu ignorabil la curtea macedoneană), ci pe cea a socrului său Kothelas - *Rex Histrianorum*, abia decedat, cu a cărui fiică, Meda, Filip se căsătorise cu doar unul-doi ani mai devreme. Să mai evocăm un detaliu convergent acestei interpretări: numele Kothelas al basileului traco-get, care este, *de facto*, un diminutiv al unui alt politonim notoriu în epocă și regiune, Kotys. Semnificația de "Kotys cel Mic"¹⁶, pe care regele get și-o atribuia (cu întemeiere genealogică sau nu, este mai puțin important), putea fi de natură a sublinia legitimitatea la moștenirea ultimului unificator al regatului pan-tracic - care, nu putem să nu observăm, a trăit în generația imediat anterioară și și-a exercitat într-un mod vizibil autoritatea inclusiv asupra spațiului peste care a ajuns să domnească Kothelas¹⁷.

Încă și mai important, în validarea acestei interpretări și înțelegerea fenomenologiei social-politice circumscrise, este faptul că întreaga problematică politico-militară pe care Filip o prelua de la Kothelas o prelungea pe cea lăsată moștenire acestuia de către Kotys I. Vom trece în revistă această problematică, coroborând, firesc, evenimentele implicându-i pe Atheas și *Rex Histrianorum*. Știm, de la Athenaeus¹⁸, că suveranul pan-tracic avusese inițial relații excelente cu Atena, care l-a declarat prieten și cetățean; de altfel, cândva, înainte de 378 î.Hr., Kotys și-a dat fiica de soție generalului atenian Iphikrates. Ulterior însă, regele Kotys I a intrat în conflict cu Atena, pentru că a revendicat Chersonesul (peninsula de la ieșirea spre Marea Egee din Strâmători) ca teritoriu tracic, iar ginerele său, care i s-a alăturat, a fost demis și înlocuit de un alt general, Timotheos¹⁹. Să ne amintim; conflictul pentru zona Chersones - Byzantion (o zonă cu o covârșitoare importanță strategică și economică) datează din epoca lui Seuthes I, care - detaliu demn de toată atenția! - lupta pentru același Chersones cu ajutorul geților, cu doar două generații mai devreme. Stabilindu-și cartierul general la Sestos²⁰, Kotys I reia acest conflict, iar odată cu el și relațiile politice intra-tracice din regiunea Pontului Stâng, în contextul restabilirii unității statului pan-tracic, redeschizând vechiul litigiu cu Atena, metropolă ce revendica, la rândul său, succesiunea la imperiul colonial pontic pe care îl deținuse Miletul. În pofida sprijinului pe care-l primise din partea flotei tebane în 363 î.Hr.²¹, Kotys I (confruntat la rândul său cu "defecțiunea" aristocratului trac Myltokytes), va ceda treptat în fața Atenei, pentru a fi, în cele din urmă, asasinat. După cum am mai arătat, lui Kotys I îi va urma pe tron fiul legitim, Kersobleptes, care este, la anul 360/359 î.Hr. doar un adolescent; Atena și, mai apoi, Macedonia lui Filip al II-lea vor interveni în chestiunea

¹⁶ Aceasta este doar una din lecțiunile posibile și nu o propunem decât cu titlu exemplificator. Nu trebuie să ignorăm, în chestiunea consonanței dintre politonimele Kothelas și Kotys (care pare a fi cel mai preferat antroponim la vârful elitelor pan-tracice), faptul că ambele pot indica o anumită asociere a personajelor în cauză cu cultul lui Dionysos și Semele/Cybele (a cărui ipostază este divinitatea autonomă Kotyto/Kotus - vezi și Strabon, *Geografia*, 10,3, 16)

¹⁷ Confirmări arheologice ale acestei dominații politice sunt oferite de tezaurul din tumulul princiar de la Agighiol, din care face parte și cupa cu inscripția "Kotys eg Beou" (cf. Preda 1994, p. 41), respectiv, cupa cu inscripție aproape identică din tezaurul de la Borovo (cf. Preda 1994, p. 198). Este foarte posibil ca cele două piese să fi reprezentat daruri regale (ritual politic explicit atestat la traci) prin care să fi fost marcată încheierea unei alianțe politice (poate chiar în formulă matrimonială) ale casei lui Kotys I cu un clan aristocratic al geților.

¹⁸ Athenaeus IV, 131

¹⁹ Demosthenes, *Contra Aristokrates*, 23.8 și urm.

²⁰ Demosthenes, *Contra Aristokrates*, 23.8 și urm.

²¹ Demosthenes, *Contra Aristokrates*, 23.8 și urm.

succesiunii, favorizând ambițiile altor descendenți ai lui Kotys I, principii Berisades și Amadocus al III-lea, și obținând astfel destrămarea regatului pan-tracic. Pe acest fond politico-militar, în extremitatea nord-estică a spațiului balcanic (care, în vremea lui Kotys I, fusese închisă migrațiilor cu baza în stepele nord-pontice) se petrece pătrunderea sciților lui Atheas la sud de Dunăre. Cauzele acestei mișcări sunt de căutat atât în presiunea pe care sciții o resimt din fața sarmaților, cât și în atracția economică pe care o exercitau coloniile Pontului Stâng, dar, fără îndoială, nu este de exclus nici posibilitatea ca diplomația ateniană să fi sugerat conducătorilor sciți o atare mișcare, pentru a-i pune în dificultate pe Kotys I și pe succesorii acestuia. Oricum, invazia sciților este de natură să perturbe interesele pontice ale populațiilor dunărene, și în primul rând ale geților, care-și văd obturate căile comerciale cu cetățile tronsonului litoral și, ca atare, au toate motivele să intervină. Acesta este peisajul pe care-l oglindesc izvoarele literare, atunci când îl prezintă pe Kothelas instalat la Odessos ca stăpân efectiv al cetății, respectiv, pe Atheas căutându-și sprijin, prin cetatea învecinată a Apollonieii, la curtea macedoneană, care era deja implicată în programul de însușire a moștenirii teritorial-politice a lui Kotys I. Analizând în profunzime acest peisaj, vom observa că, în fața inițială a intervenției lui Filip al II-lea în litigiul din nordul Munților Haemus, sciții se poziționaseră ca adversari ai adversarilor regelui macedonean, triballi (oferindu-și serviciile de mercenariat militar, fără îndoială, în schimbul alianței pe care o solicitau), în vreme ce geții par să tatoneze o alianță cu aceștia²². Lesne de înțeles, perspectiva unei alianțe geto-triballe ar fi fost de natură să-l pună în dificultate pe suveranul de la Pella; cu sau fără motivația de a zădărnici o asemenea coalizare, Filip al II-lea optează pentru contractarea căsătoriei cu fiica lui Kothelas, Meda, punând astfel în aplicare un instrument politic pe care-l verificase pe scară largă în acei ani²³. Nu putem ignora posibilitatea ca însuși Filip să fi jucat un rol, mai mult sau mai puțin discret, în grăbirea sfârșitului lui Kothelas²⁴; cert este faptul că o dată dobândită calitatea de ginere al lui *Rex Histrianorum*, suveranul de la Pella va acționa tranșant împotriva adversarilor acestuia, afirmându-și calitatea de moștenitor și marcându-și, prin

²² Așa s-ar explica de ce Kothelas este supranumit *Rex Histrianorum* - pentru că își exercită autoritatea asupra mai multor neamuri de pe cursul inferior al fluviului. Oricum, semnele unui anumit grad de cooperare între geți și triballi se vor vedea în evenimentele din anul 335 î.Hr., când corpul de oaste getică pare adus pe malul Dunării în sprijinul regelui Syrmos - precum și în generația următoare, când, sub presiunea celților scordisci, elitele triballilor se vor strămuta pe teritoriul daco-getic.

²³ Filip utilizase frecvent "tehnica" diplomatică a alianțelor matrimoniale și adopțiilor, pentru a se înstăpâni asupra formațiunilor etno-politice din întreaga Peninsulă Balcanică: în 359 î.Hr., își căsătorise fiica cu regele trac Amyntas și se căsătorise la rândul său cu Audata, fiica regelui dardan Bardylis, pe care-l va învinge în bătălie un an mai târziu; în 357 î.Hr., se va căsători, după moartea Audatei, cu Olimpia, fiica regelui epiro-molossian Neptolemos (viitoarea mamă a lui Alexandru cel Mare); în 352 î.Hr. se va căsători cu Nicesipolis de Pherea, care va deceda anul următor; în 342 î.Hr. își va instala nepotul Alexandru pe tronul Epirului, în locul regelui Arybbas și-și va asuma titlul de moștenitor al lui Amadocus, înlăturându-l pe fiul acestuia, Teres, de pe tronul Traciei centrale; după căsătoria din 341 î.Hr. cu Meda, fiica lui Kothelas, va mai încerca, fără succes, în 337 î.Hr., să se căsătorească cu fiica satrapului Pixodarus al Cariei - în schimb, în același an, va reuși să se căsătorească cu Cleopatra, nepoata lui Attalus, iar în anul următor, chiar înainte de a fi asasinat, să-și mărite fiica Cleopatra (sora lui Alexandru cel Mare) cu Alexandru al Epirului. În cazul lui Kothelas, se pare că Filip a utilizat ca instrument de convingere asediul Odessos-ului (Isaac 1986, p. 256, citându-l pe Iordanes, *Getica* 65).

²⁴ Suveranul macedonean are antecedente în acest sens, și e de ajuns să cităm faptul că, la un an după ce s-a căsătorit cu Audata, fiica regelui ilir Bardylis, el își atacă și învinge socrul în bătălia de la Valea Erigon, iar Audata moare în primăvara următoare. Mai mult sau mai puțin similar, Meda, fiica lui Kothelas, se va sinucide la înmormântarea lui Filip, din necesități ritualice (așa cum susțin unele interpretări) sau, mai degrabă, la comanda mamei lui Alexandru cel Mare, care va proceda la fel și în cazul unei alte soții din haremul lui Filip, Cleopatra.

simbolistica statuii lui Hercules de la gurile Dunării²⁵, noile frontiere. Formal, după moartea lui Kothelas, Filip al II-lea devine rege legitim al acestora. Evenimentele ulterioare ne conving că putem vorbi, cel mult, de o regalitate asociativă²⁶ - dar acest element trebuie luat în calcul, atunci când vom analiza ciudata omisiune a izvoarelor macedoneene, care relatează cu lux de amănunte incursiunea urmașului lui Filip la nordul Dunării, Ptolemaios Lagios. Acesta consemnează cu acuratețe dimensiunea efectivelor antrenate, manevrele militare, numele comandanților macedoneeni implicați, dar nu și pe cel al conducătorului corpului militar getic ori pe cel al regelui căruia acesta i se supunea.

Domnia lui Kothelas, așa cum am reconstituit-o probabilistic mai sus, are câteva consecințe majore pentru evoluția așezământului social-politic din regiunea Dunării de Jos. Prima pe care o propunem atenției este faptul că, pentru o scurtă perioadă de timp (cel mult doi ani), autoritatea centrală a regatului getic - curtea regală, dar și o parte a corpului sacerdotal și fără îndoială, comandamentul militar subordonat regelui - se localizează într-o așzare eminentamente urbană: cetatea Odessos-ului²⁷. Chiar dacă va fi fost singular în istoria de până atunci a geților, momentul pare să fi contat în însușirea, de către elitele acestora, a unui mod de viață specific urban, cu tipologia urbană aferentă, pe care-l vor valorifica în instituirea centrului politic de la Sbornovo²⁸. O altă consecință pe care o putem constata este faptul că, începând cu Kothelas/*Rex Histrianorum*, formulele de organizare politică ale elitelor getice se detașează vizibil de *pattern*-ul pan-tracic, reaxându-se tot mai mult pe coridorul dunărean. De asemenea, tot ca o consecință a acestui mandat regal (ori, mai curând, a evenimentelor care au dus la încheierea sa), trebuie privită și sedentarizarea sciților în arealul sud-getic; aici, sciții nu vor deveni factor politic de sine stătător, așa cum s-a fi întâmplat dacă Atheas ar fi ieșit victorios din suita confruntărilor în care s-a angajat, dar nici nu se vor asimila în rândul autohtonilor ca o masă demografică amorfă. În perioada deschisă de invazia celților galați și instituirea, în vechea Tracie odryșă, a "regatului de la Tylis", în partea sudică a arealului care va ajunge să fie nu întâmplător cunoscut în posteritate drept Scitia Minor, își vor face simțită prezența, cel puțin prin emisiuni monetare, o suită de regi sciți de mică însemnătate²⁹,

²⁵ După cum vom vedea, fiul și succesorul lui Filip, Alexandru Macedon, va proceda la un gest simbolic similar: când acesta revine pe malul drept al Dunării, după raidul anti-getic, efectuează sacrificii către Zeus, Hercules și duhul Istrului.

²⁶ Această formulă are în vedere „guvernarea de la distanță”, respectiv, exercitarea autorității prin interpuși locali, nivelul de implicare fiind superior autorității nominale – ceea ce pare să exprime mai corect situația în care se găsea Filip al II-lea nu numai în raport cu Geția, ci și cu celelalte formațiuni statale și prestatale încorporate în „imperiul macedonean” pe care l-a constituit. Amintim, în ultimii ani de viață, Filip al II-lea deține titlul de rege simultan în Macedonia, în cele trei principate sud-tracice și Geția, dar și în Dardania (din 358 î.Hr.), Molosia (din 357 î.Hr.), Pherea (din 352 î.Hr.) ș.a., la care se adaugă calitatea de hegemon al Ligii de la Corint (Isaac 1986, pg. 256).

²⁷ Întemeiată probabil în 580 î.Hr., tot de către Milet, emporia Odessos-ului va conta și în viitor în politica getică. Astfel, în anul 313 î.Hr., ea se va alia cu Callatis, Histria și alte așezări pontice mai mici, pentru a i se opune lui Lisimah, în acest context ajungând să fie revendicate de la acesta de către Dromichetes - presupunem, ca reflex al unui *status quo ante*. Aici trebuie făcută și precizarea că prezența getică în jurul și înăuntrul cetăților greco-pontice nu se limita la anturajul regal și/sau personaje de rang aristocratic. Pe teritoriul Histriei, spre exemplu, sunt atestate mai multe așezări atribuibile autohtonilor, printre care și așezarea getică Arcidava (posibilă reședință a unui aristocrat get - cf. Preda 1994, p. 89), situații similare întâlnindu-se și pe teritoriul Callatis-ului (locuire getică în așezarea fortificată grecească de la Albești ș.a. - cf. Preda 2000, p. 53), Odessos-ului, Tyras-ului etc.

²⁸ Identificat probabilistic cu Dausdava, acest centru se afirmă ca pol eminentamente urban chiar începând cu jumătatea secolului IV î.Hr., pentru a rămâne vreme de cel puțin un secol și jumătate cel mai important oraș negrecesc din regiunea Dunării de Jos.

²⁹ Dintre aceștia, Ailios, Akrosas, Charaspes, Sariakes și Tanusa sunt cunoscuți doar prin emisiuni monetare, în vreme ce Kanites este menționat și într-o inscripție de la Odessos/Varna (cf. Preda 2008, p. 22, 23, 78, 167-168, 254, 259-260, 277-178). Trebuie să luăm în considerare posibilitatea că acești regișori să fi exprimat, totuși, o

probabil dependenți de cetățile tronsonului sudic al Pontului Stâng.

Cel mai important rămâne însă faptul că, prin validarea identității dintre Kothelas și *Rex Histrianorum*, ne este clarificată continuitatea instituțională a regatului Geției de-a lungul celor trei generații dintre domnia lui Kotys cel Mare (cel puțin în ultima parte a domniei sale dintre anii 380 – 360 î.Hr., și suveran al geților) și Dromichetes. Practic, nu există argument care să ne împiedice să admitem că *Rex Histrianorum*/Kothelas a urcat pe tronul getic în 360 î.Hr. (la moartea mai ilustrului său predecesor), asigurând domnia până la moartea sa din 340/339 î.Hr. Următorul suveran legitim al geților a fost Filip al II-lea, până la asasinarea sa din 336 î.Hr. – dar (după cum a dovedit-o incidentul din anul următor, incursiunea de o zi la nordul Dunării, care dobândește astfel o cu totul altă semnificație), fiul acestuia n-a mai fost recunoscut drept rege (atitudine întru totul logică, el nefiind descendentul Medei, principesa prin care Filip și-a dobândit coroana getică), autoritatea lui Alexandru cel Mare fiind respinsă ferm și cu ocazia expediției pe care guvernatorul acestuia, Zopyrion, a întreprins-o prin teritoriul getic în 331 î.Hr. – aceeași armată a cărei avangardă se confruntase cu Alexandru în dăvada de la Zimnicea decimând acum (în alianță cu sciții și cetatea Olbia) rezerva expediționară a macedonenilor. Conflictul geto-macedonean se va perpetua și în generația următoare, fiind tranșat abia prin tratatul dintre Lisimach³⁰ și Dromichetes, motivația sa (generată, putem deduce acum, de transferul tronului de la Kothelas la Filip al II-lea), fiind explicit prezentată în revendicările lui Dromichetes către diadoh: suveranitatea teritorială asupra cetăților de la sudul fluviului.

BIBLIOGRAFIE:

I. Izvoare literare

Appian	Appian din Alexandria, Appian din Alexandria, <i>Historia Romana</i> , trad. White, H., Ed. Loeb, Harvard University Press 1972.
Athenaios	Athenaios, <i>Ospățul înțelepților</i> , trad. Barbu, Nicolae I., Ed. Minerva, București, 1978
Demosthenes	Demosthenes, <i>The Letters</i> , ed. Goldstein, Jonathan A., Ed. Columbia University Press, New York 1968
Diodor Sicilia	din Diodor din Sicilia, <i>Biblioteca Istorică</i> , trad. Marin, Valentin, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2004
Rufus	Rufus, Quintus Curtius, <i>Viața și faptele lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei</i> , vol 1+2, trad. Popescu, Gălășianu Paul, Smonescu, Dan, Gerota, Constantin V. Ed. Minerva, București 1970
Strabon	Strabon, <i>Geografia</i> , vol I, II, III, trad. Vant-Ștef, Felicia, Ed. Științifică, București 1972, 1974, 1983

autoritate politică mai însemnată – eventual, chiar componenta sud-dunăreană a regatului Geției, acea viitoare „Ripa Thraciae” recuperată temporar de Dromichetes – și să-și fi exercitat autoritatea sub „umbrela” „Regatului de la Tylis”.

³⁰ Nu putem să nu observăm că datele generale ale conflictului moștenit din epoca premacedoneană se perpetuează și în generația diadohilor: una din prioritățile agendei politice a lui Lisimach fiind controlul aceluiași Chersones (unde-și va ridica de altfel capitala proprie, cetatea Lisimacheia – cf. Pausanias *Descriptio Graeciae*, I, 9, 5)

II. Literatura modernă

- Petrescu-Dâmbovița et alii, 2001 Petrescu-Dâmbovița, Mircea, Vulpe, Alexandru (coord.), *Istoria românilor* - vol. I, Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, Ed. Enciclopedică, București
- Lewis et alii, 2006 Lewis, D. M., Boardman, John, Hornblower, Simon, Ostwald, M. (ed.), *The Cambridge Ancient History VI – The Fourt Century BC* - ed. Cambridge University Press
- Archibald 2006 Archibald, Zofia H., *Thracians and Scythians*, în Lewis, D. M., Boardman, John, Hornblower, Simon, Ostwald, M. (ed.), *The Cambridge Ancient History VI – The Fourt Century BC* - ed. Cambridge University Press
- Ashley, James R. 2004 Ashley, James R., *The Macedonian Empire: The Era of Warfare Under Philip II and Alexander the Great, 359-323 B.C.*, Ed. McFarland, Jefferson
- Avram 2001 Avram, A., *Istoria politică a coloniilor grecești, în Istoria românilor I*, în Ed. Enciclopedică, București
- Avram - Poenaru Avram, A., Poenaru Bordea, Gh., *Coloniile grecești din Dobrogea, în Istoria românilor I*, în Ed. Enciclopedică, București
- Boardman 1988 Boardman, John, *Grecii de peste mări*, Ed. Meridiane, București
- Borza 1992 Borza, Eugene N., *In the shadow of Olympus: the emergence of Macedon*, Ed. Princeton University Press
- Bouzek - Domaradzka 2005 Bouzek, Jan, Domaradzka, Lidia, *Social structure in central Thrace, 6th - 3rd century BC*, în *Acta Terrae Septemcastrensis V.1*, Sibiu
- Dumitrescu - Vulpe 1988 Dumitrescu, Vladimir, Vulpe, Alexandru, *Dacia înainte de Dromihete*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București
- Gruen 1986 Gruen, Erich, *The Hellenistic World and The Coming of Rome*, Ed. University of California Press
- Heckel 2006 Heckel, Waldemar, *Who's who in the age of Alexander the Great*, Ed. Wiley-Blackwell
- Isaac 1986 Isaac, Benjamin H., *The Greek settlements in Thrace until the Macedonian conquest*, Ed. Brill Archive, Leiden-Boston-Koln
- Iliescu 1969 Iliescu, Vladimir, *Contribuții la problema raporturilor scito-trace în sec. IV î.e.n.*, în *Pontica 2*, p.
- Leveque 1987 Leveque, Pierre, *Aventura greacă*, vol I - II, Ed. Meridiane, București
- Lewis 2000 Lewis, D.M. (ed.), *The Cambridge ancient history: The fourth century B.C.*, vol. VI, Ed. Cambridge University Press
- Pârvan 1982 Pârvan, Vasile, *Getica, o protoistorie a Daciei*, Ed. Meridiane, București
- Preda 1973 Preda, Constantin, *Monedele geto-dacilor*, Ed. Academiei RSR, București
- Preda I 1994 Preda, Constantin (coord.), *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României (EAIVR) vol I A-C*, Ed. Enciclopedică, București
- Preda II 1996 Preda, Constantin (coord.), *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României (EAIVR) vol II D-L*, Ed. Enciclopedică, București
- Preda III 2000 Preda, Constantin (coord), *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României (EAIVR) vol III M-Q*, Ed. Enciclopedică
- Preda 2008 Preda, Constantin, *Enciclopedie de numismatică antică în România*, Ed. Enciclopedică București
- Stoyanov 2003 Stoyanov, Totko, *The getic Capital at Sboryanovo; New excavation issues*

O propunere de identificare a lui *Rex Histrianorum*

- Vulpe 2001 *& research development*, în *Tracia XV*, p. 413-423
Vulpe, Alexandru, *Istoria și civilizația spațiului carpato-dunărean între mijlocul secolului al VII-lea și începutul secolului al III-lea a.Chr.*, în *Istoria românilor I*, Ed. Enciclopedică, București

III. Webografie

- Appian <http://www.livius.org/ap-ark/appian/appian.html> , 15.12.2009
- Arrian <http://websfor.org/alexander/arrian/intro.asp> , 20.12.2009
- Frontinius <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Frontinius/Stratagemata/home.html> , 31.12.2009